

proposta didàctica

propostes didàctiques elaborades per Xavier Mínguez

ESGUARD

Manuscrit de mossén Gerra

Josep Franco

www.bromera.com
edicions

bromera

Les gestes i les injustícies de
la conquesta del Nou Món

edicions
bromera

DESCRIPCIÓ

Autor: Josep Franco

EDICIONS BROMERA / ALZIRA, 2009

Col·lecció: «Esguard», 7

Format: 130 × 205 mm, 208 pàgines

Enquadernació en rústica. Impressió en blanc i negre

Edat: a partir dels 14 anys

Aquesta és la història d'un fragment de la vida de Faustí Claver Linares, sacerdot valencià del segle XVI, contada per ell mateix. Una aventura que porta un jueu convers a viure enmig d'una societat arcàdica d'indis americans. Aquesta narració, quasi testamentària, ens acosta a la possibilitat de conèixer i de valorar l'autèntic contacte amb la realitat, amb la natura i amb allò humà, a través de les ensenyances que rep l'habitant del vell món en la seua vida amb els *salvatges*.

Inspirada en les cròniques de la conquesta de l'època, descriu una fugida d'allò que s'ha conegut al que es desconeix i, de nou, de tornada, a la manera de la novel·la bizantina: perseguit per la Inquisició, fuig de València a Cullera, on és segrestat però puja a un vaixell amb destinació a València, del qual ha de fugir a una missió franciscana per a acabar, finalment, enmig de la selva amazònica. Tot un recorregut per un procés vital que transforma per sempre Faustí, que tornarà convertit en una persona impregnada de fe en la vida i en l'ésser humà. Una nova manera de llegir la llegenda negra que ha envoltat la conquesta d'Amèrica, sempre amb elements recognoscibles: des de la ciutat de València, fins a la conquesta de les Índies Occidentals o la figura de l'Encobert, que apareix ara a Amèrica, entroncant amb tota una tradició de l'esperit llibertari.

Josep Franco i Martínez (Sueca, 1955) és mestre de professió, encara que fa molts anys que es dedica intensament a la literatura. A més, col·labora en la premsa i en el món editorial. Ha obtingut nombrosos premis que avalen l'honestetat d'una obra que ofereix, sempre, una visió particular i pròpia de les realitats més diverses. Una prosa eficaç i àgil que aconseguix acostar-nos a aquest relat d'aventures que dóna la volta al món.

ACTIVITATS PRÈVIES A LA LECTURA

1. Com sempre, una bona presentació pot ser la lectura d'algun dels fragments que poden iniciar en les aventures de Faustí. Per exemple:

«Durant el procés, alguns testimonis van declarar que, en el moment en què els va sorprendre la Inquisició, els poetes i na Caterina es disposaven a sacrificar un tendre infant cristià i que, per donar més realisme a la cerimònia, havien preparat una creu on la criatura estava a punt d'exhalar l'últim sospir.» (Pàg. 11.)

«De sobte, la selva es va posar a udolar com un monstre ferit i, per damunt d'aquell clam salvatge, va sonar l'estrèpit d'un arcabús, disparat a cegues per un dels soldats castellans. Les canoes avançaven penosament enmig d'un laberint de troncs i branques. Vaig entreveure vagues siluetes que corrien, saltaven, s'esmunyien i desapareixien. Un objecte, més gran que les altres fletxes, va xiular per dalt del meu cap i, poc de temps després, els meus peus notaren un líquid calent. Quan em vaig girar, Merei em clavava una mirada ferotge i subjectava, amb les dues mans, el mànec d'una llança que l'havia travessat.» (Pàg. 72-73.)
2. Tal vegada, alternar algun dels relats d'aventures amb els amorosos pot motivar a la lectura:

«Aquelles paraules rituals volien dir que Curobó havia deixat de ser un esclau per convertir-se en una persona lliure. Però això ho recorde ara, perquè, en aquell instant irrepètible, la veu de Tegira es va convertir en l'única matèria del meu univers. Era una veu sensual i tendra, una música fresca i perfumada que penetrà dins meu a través de tots els sentits, que em va fer oblidar l'espai i el temps i em va ferir el cor amb el verí de la passió.» (Pàg. 88-89.)

«Tegira era una dona alta, blanca i esvelta, amb uns llarguíssims cabells daurats i llisos que queien sobre els seus muscles com una pluja d'estrelles. La túnica verda que cobria el seu cos sagrat no dissimulava les corbes delicioses d'aquella arquitectura que jo havia recorregut tantes vegades en la meua imaginació febril.» (Pàg. 98-99.)
3. Una possibilitat d'explotació interessant és la de llegir obres literàries de tema bizantí relacionades amb aquestes o fragments de cròniques de la conquesta. No seria sobrer relacionar algunes de les peripècies i l'estructura general del relat amb el Quixot o amb obres de la picaresca espanyola.
4. Una explicació del títol és absolutament necessària: el manuscrit i el mossén no poden passar desapercebuts en la inserció cultural en l'esquema conceptual de l'alumnat.

5. També hauríem de treballar aspectes relacionats amb les cultures natives. És una antinovel·la medieval: de cap manera es podria haver escrit res semblant en el segle XVI. No estaria malament, per tant, introduir una explicació de la persecució religiosa que apareix al principi de l'obra i la situació de l'Europa i de l'Amèrica del moment. L'alumnat pot investigar sobre temes com, per exemple, la Inquisició.

ACTIVITATS DURANT LA LECTURA

1. El llibre pot oferir-se com una lectura extensiva per a realitzar autònomament a casa. La lectura d'alguna de les situacions en què es veu immers el protagonista pot donar els seus fruits com a comentari. A vegades, podem observar el canvi de punt de vista, encara que la veu sempre siga la del protagonista narrador. No obstant això, ens pareix que seria bo deixar l'alumnat que gaudira de la història en tota la seua línia argumental.

Si es llig a casa, les activitats haurien de predisposar, únicament, al treball sobre alguna de les qüestions que pot aportar a l'alumnat. Tal vegada, una entrada així en la literatura invitaria a lectures paral·leles sobre algunes de les històries vitals que podrien aparéixer. A més, el contacte entre les dues cultures que ocupen el relat invita a reflexions interessants sobre la multiculturalitat, l'existència o la felicitat.

2. Podem demanar-los, en aquest format o en qualsevol altre, un resum de la línia argumental del relat: les accions. Com és un relat llarg i hi succeeixen moltes coses, segur que els ajudarà per a recordar els aspectes més importants de la narració. Podem demanar-los que ho facen alhora que van llegint el relat, per a acostumar-los a prendre notes (apunts) com a forma de documentació per a desenvolupar un treball posterior.
3. El relat és idoni per a treballar l'existència de l'altre: evidentment, Faustí queda meravellat per les formes de vida dels *salvatges*. És indispensable aprofitar aquestes lectures per a fer reflexionar sobre la necessitat que tenim d'entendre l'altre: el jueu, l'àrab, el sud-americà... No seria sobrer, si pot ser, que si hi ha alumnes en el grup que siguen d'altres religions o d'altres cultures, expliquen breument com són aquestes: en què es basen, quines escriptures sagrades tenen, com organitzen la litúrgia... Poden, per exemple, contar alguna tradició, alguna festa, alguna història que siga important per a la seua cultura. Es pot fer una breu exposició oral i fins i tot acudir a Internet per conèixer les ciutats i els països de les persones que han vingut de fora. Es tractaria de buscar la millor manera de compartir la informació.

4. Com a sorpresa es pot animar l'alumnat d'ací perquè explique quins són els nostres costums, les nostres creences, la nostra manera de viure la religió, la cultura, les festes...
5. Una activitat que podria resultar interessant és el reconeixement de la València que apareix al principi del relat. Es pot animar l'alumnat a fer una història semblant, una fugida a través de la seua localitat. Que s'imaginem fugint de la Inquisició (si no han fet una breu investigació abans, que la facen ara). Es pot llegir *El pou i el pèndol* d'Edgar Allan Poe, per exemple, que pot resultar un relat inquietant i motivador.
6. Podem proposar un debat sobre el terme salvatge, natiu, indi, indígena... L'alumnat hauria de buscar informació exacta sobre el significat d'aquestes paraules i reflexionar sobre el fet que som tan indis i tan nadius com el que més. La deformació semàntica que pot arribar a provocar l'ús en els mitjans de comunicació de determinats termes pot ajudar-nos a fer reflexionar sobre l'altre: un debat pot ajudar-nos a descobrir actituds refractàries i, fins i tot, de rebuig, sobre els que han vingut, vénen i vindran de fora al nostre país a guanyar-se la vida.
7. En aquest sentit, i només si ens pareix necessari, podem relacionar la Conquesta d'Amèrica amb la Romanització i les immigracions actuals amb les emigracions que van fer els espanyols durant el segle xx (curiosament algunes d'elles a les Amèriques). Treballar la tolerància ens pareix un aspecte fonamental del fet educatiu i, si detectem que n'hi ha necessitat, pot resultar molt interessant iniciar algun treball en aquest sentit: redactar una breu reflexió, fer un mural amb els llocs on han emigrat els espanyols...
8. Un personatge especialment interessant és el d'Alexandre (pàg. 120 i següents). Basada, evidentment, en la història de l'Encobert de Xàtiva, pot resultar interessant buscar informació sobre aquest personatge i el seu significat en les guerres de Germania a València. A més, podem buscar informació sobre aquestes revoltes que, per a molts historiadors, són el primer alçament social d'Europa.

«El foraster, que em va jurar que el seu nom era Alexandre, havia pres partit per la causa popular i, sense saber com ni per què, encara que a mi no em resultava difícil imaginar-ho, s'hi va veure al davant de la revolta. Durant un temps, Alexandre va ser l'home més poderós de la ciutat i arribaren a proclamar-lo rei en el transcurs d'una turbulenta assemblea. Però, com semblava lògic, després de la primeres victòries, les tropes populars van ser severament derrotades per l'exèrcit, format per homes professionals, disciplinats i molt millor armats que els rebels.» (Pàg. 126.)

9. Podem proposar a l'alumnat que conte la història d'algun personatge d'aquest tipus (Viriat, el Palleter o algun heroi local) en forma de narració i, fins i tot, de narració en primera persona a la manera del nostre relat.
10. Les referències a Eldorado i a la ciutat perduda en moltíssimes literatures ens obliguen a parlar d'aquests mites. La ciutat d'Or, el tresor que ho resoldrà tot. Fins i tot podríem visualitzar algunes de les pel·lícules que s'han fet sobre el tema. No podem evitar citar el magnífic film *El tresor de Sierra Madre* (John Huston, 1948) basat en el no menys magnífic relat de Ben Traven. En aquest sentit caldria parlar de la Conquesta i alguns dels relats que ens poden ajudar a introduir el llibre: *1492: la conquesta del paradís* (Ridley Scott, 1992) o *La otra conquista* (Salvador Carrasco, 1998) o *Aguirre, la còlera de Déu* (Werner Herzog, 1972). Es tractaria de fer una reflexió sobre la cobdícia i sobre la recerca de la riquesa que, per a l'home occidental, s'ha convertit en un dels mites que ha obligat milers de persones a deixar les seues vides en la recerca del tresor.
11. Evidentment, el relat ens enfronta a la possibilitat, i el descobriment final de la ciutat perduda n'és un bon exemple, de basar la recerca de la felicitat en la trobada amb el jo interior i no en les temptacions externes.

ACTIVITATS POSTERIORES A LA LECTURA

1. En el moment d'acabar la lectura podem proposar una formulació de la història en ordre cronològic per a afavorir la comprensió de la diferència entre ordre de la narració i les accions en ordre cronològic. Fins i tot podem treballar la diferència entre història, discurs i narració. Podem proposar-ho tant escrivint una narració, com amb una posada en comú entre els membres del grup amb una ajuda audiovisual (pissarra tradicional o virtual, canó informàtic...).
2. Podem proposar a l'alumnat la redacció de cartes en primera persona sobre la seua vida, que comencen pel final de la història, pel dia de hui, i acaben també pel dia de hui. L'objectiu és fer-los comprendre el funcionament discursiu de la història. Poden triar com a narratori un amic, els seus pares, un amor (inventat o real). El to pot ser melancòlic, com el de la lectura, o humorístic, ja que no es troben en la presó. Podrien, fins i tot, utilitzar la ironia per a referir-se a la institució escolar, que sempre dóna molt de joc.

3. Depenent del lloc on ens trobem, segur que podrem incitar l'alumnat a imaginar una història d'anada i tornada a altres mons. En molts pobles hi ha persones que van anar a fer fortuna i van tornar riques o pobres. Sobre aquest tema podríem suggerir la producció d'un manuscrit on una persona fera una declaració de principis al final de la seua vida. És important animar els alumnes a posar-se en les situacions dels adults. Els mitjans de comunicació, cada dia més, suggereixen als adolescents que només hi ha el seu món. Potenciar la mirada empàtica pot ajudar a resoldre molts conflictes en la vida dels nostres alumnes.
4. Podem sol·licitar un breu comentari tant de les persones a qui haja agradat el relat com a qui no els haja agradat tant. Es tractaria de treballar l'argumentació més enllà de dir simplement «m'ha agradat»/«no m'ha agradat» i proposar un treball seriós sobre aspectes formals i de contingut: ordre del discurs, presentació de la història, ús de la primera persona, les narracions dins de la narració... Podem realitzar aquest treball en grups o individualment.
5. Hi ha una certa referència en el relat a les religions animistes: tot té ànima i tot és digne de respecte. És curiós que mossén Gerra torne convertit en fervent sacerdot després d'haver viscut una història d'amor en una tribu *pagana*. Les mirades sobre la religió, sobre la fe i sobre el sentit de la vida poden donar pas a una reflexió sobre els nostres objectius vitals i sobre les escales de valors.
6. En aquest sentit, la mirada ecològica cap al món natural pot donar algunes pistes sobre el que és important i sobre el que no ho és.
7. Es podria suggerir als alumnes que consulten amb els pares les seues creences religioses, la seua escala de valors, les seues possibilitats de ser feliç. És un treball difícil però amb moltes possibilitats d'enriquir l'escala de valors del nostre alumnat i la seua competència comunicativa.

QÜESTIONARI

1. Per què creus que es titula així el llibre? Et sembla un títol encertat?
2. Què t'ha paregut més interessant de tot el relat? Quin és el fragment que t'ha semblat més estimulant? Per què?

3. Què t'ha paregut la història d'amor entre Tegira i el protagonista? És una història possible o impossible? Per què creus que es produeix la separació amorosa? Et pareix que les coses haurien pogut passar d'una altra manera?
4. Per què creus que pren la decisió final el protagonista? I per a què escriu el manuscrit? Hauries fet tu el mateix?
5. Com està narrada aquesta història: en primera persona, en segona persona, en tercera persona? En conseqüència, consideres que el narrador és el protagonista o, simplement, un espectador? Què ha aconseguit l'autor en ubicar d'aquesta manera el narrador?
6. En quina època s'ubica la narració? I en quins llocs? Podria ser una narració històrica?

Propostes didàctiques referides al llibre
Manuscrit de mossén Gerra (ISBN: 978-84-7660-767-1)

© Edicions Bromera, SL
Apartat de correus 147 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© Xavier Mínguez, 2009

Faustí Claver, narrador i protagonista d'aquesta aventura americana, comença una nova vida en companyia dels indígenes del continent recentment descobert, fugint de la Inquisició i després d'escapar dels pirates algerians que assetjaven la costa mediterrània.

El *Manuscrit de mossén Gerra* entrellaça la història d'un amor secret i apassionat amb l'epopeia d'un poble lliure que s'esforça a defensar la seua dignitat i la seua manera de viure contra l'ambició d'uns invasors ferotges que volen imposar la seua llei per la força.

ESGUARD
bromera

978-84-7660-767-1

9 788476 607671

www.bromera.com
edicions

bromera

